

Secció oberta

Els estudis universitaris de comunicació audiovisual
als Països Catalans

*per Josep M. Martí, Montse Bonet, Marta Montagut
i Antoni Pérez-Portabella*

Els estudis universitaris de comunicació audiovisual als Països Catalans

Introducció

El sector audiovisual als Països Catalans ha experimentat en els darrers anys un important creixement, alhora que una diversificació remarkable com a conseqüència de l'aparició de nous suports i de noves tecnologies.

En aquest mateix període s'ha incrementat el nombre de facultats i de centres de formació que inclouen entre les seves llicenciatures les que fan referència a la comunicació audiovisual. Existeixen dificultats objectives per aconseguir que els plans d'estudis reflecteixin aquest entorn industrial de canvi i sobretot d'adaptació a les noves demandes formatives, donada la rapidesa amb què es produeixen. A més, les universitats es troben en ple procés d'adaptació dels seus estudis als acords de Bolonya, el que es coneix com a Espai Europeu d'Educació Superior (EEES). Es fa, doncs, més necessari que mai un estudi global que formalitzi l'estat de la qüestió i que proposi fórmules i mètodes pedagògics que orientin la tasca de l'ensenyament audiovisual.

Aquest estudi forma part d'una recerca més àmplia, que compta amb l'ajut de l'Institut d'Estudis Catalans, l'objectiu principal de la qual és analitzar l'oferta formativa actual en matèria audiovisual pel que fa a centres, tipus de plans d'estudis i opcions professionals que es dibuixen.

Actualment, en previsió de cloure-ho a la tardor de 2006, s'està en una segona fase que comprèn l'estudi de la demanda formativa dels sectors industrials implicats: ràdio, televisió, multimèdia, etc., amb especial esment als perfils professionals i la perspectiva d'evolució a mitjà termini.

Finalment, la tercera fase té previst de crear un repertori de noves funcions professionals, amb descripció de mínims formatius, competències i habilitats, amb la finalitat que serveixi com a eina de treball en l'elaboració dels nous plans d'estudis i com a guia també per als plans de formació continuada de moltes empreses. Aquest repertori hauria d'incloure una proposta de nous instruments metodològics per a la formació dels professionals del món audiovisual.

Els autors de la recerca partim d'una definició àmplia i, sobretot, integradora, del que és la comunicació audiovisual, malgrat saber que la seva adequació al sector professional i educatiu encara vol més temps. Es parteix de la base que existeix comunicació audiovisual quan «ens trobem amb un missatge multisensorial —imatge i so— amb una finalitat comunicativa, generat a través de llenguatges capaços d'aglutinar i combinar diferents matrius (icònica, sonora, textual)». ¹ Aquesta defini-

1. A. PÉREZ-PORTABELLA, M. BONET i J. M. MARTÍ, «El papel emergente de la comunicación audiovisual en los entornos formativos», a *Actas del II Congreso ONLINE del Observatorio para la CiberSociedad (OCS)* [en línia], 2004, <http://www.cibersociedad.net/congres2004/index_es.html> (consulta: 6 juny 2006).

ció, no es basa en els suports (ràdio, TV, cinema...) ni en els registres comunicatius (ficció, periodisme, publicitat o entreteniment) sinó que es basa en una concepció genèrica del llenguatge audiovisual, que combina matrius per crear missatges.

Metodologia

Per efectuar l'anàlisi descriptiva de tots aquests centres partim d'una àmplia base de dades on es recullen totes les seves assignatures troncales i obligatòries, el curs i el semestre en el qual s'imparteixen, una petita descripció i la tipologia de pràctiques que duen a terme, i es distribueixen segons el criteri de *pràctiques de laboratori*, és a dir, aquelles pràctiques que necessitin de suports tecnològics docents per a la seva elaboració, i *pràctiques de problemes i casos*, és a dir, aquelles pràctiques que consisteixin en exercicis d'anàlisi dins de les classes teòriques.

Deixant de banda això també s'ha portat a terme una llista d'assignatures optatives on s'especifica el cicle en les quals s'imparteixen, els crèdits que cobreixen i si estan distribuïdes o no en itineraris d'especialització per als alumnes.

Per introduir la nostra anàlisi s'ha elaborat una taula de descriptors generals de les llicenciatures a partir de la informació que apareix a les pàgines web de cada una de les universitats durant l'any 2005. Aquesta taula ens permet, de manera genèrica, copsar la filosofia dels plans d'estudi de cada una de les facultats i les prioritats dels seus objectius docents.

La llicenciatura de comunicació audiovisual i la seva demanda

La llicenciatura de comunicació audiovisual neix com a tal a través del Reial decret 1427/1991, que estableix la definició dels àmbits d'ensenyament i els objectius docents dels estudis, els quals es mostren de caire molt general i fan prevaler l'elaboració informativa per sobre d'altres aspectes. «Els ensenyaments conduents a l'obtenció del títol oficial de llicenciat en comunicació audiovisual hauran de proporcionar una formació adequada en el camp de l'elaboració informativa i de la creació, producció i realització en els diversos mitjans de comunicació audiovisual.»

No s'especifica, doncs, cap tipus de mitjà de comunicació, fet que permet que l'actual legislació pugui ser aplicada als reptes de la convergència digital dels darrers anys i a l'aparició i consolidació de nous suports. Per altra banda, la normativa inclou una sèrie de matèries troncales d'obligada inclusió en els plans d'estudis de les universitats, tant

públiques com privades, que també ofereixen un ventall ampli de possibilitats a l'hora de configurar els diferents plans d'estudi. Aquests, en el cas dels primers centres que van impartir l'ensenyament, es van dissenyar a partir no només d'aquestes troncalitats marcades pel Ministeri d'Educació sinó també pel context tecnològic del moment. I, de fet, a principis dels noranta, la tecnologia analògica i els anomenats mitjans de comunicació de masses (ràdio, televisió i cinema) eren els eixos que marcaven les prioritats docents. «Reprement la idea que, com en tots els àmbits, la comunicació a Espanya és deutora del seu particular avenç històric, és lògic que l'apertura democràtica junt amb la neoregulació en el sector de la comunicació, viscuda a Europa al llarg dels anys vuitanta, resultessin en el reconeixement acadèmic d'una realitat ja imparabile. El periodisme ja no era l'única i exclusiva representació de la comunicació i menys en la seva vessant de comunicació persuasiva.»²

El marc vigent dóna un ampli marge de maniobra per elaborar futurs plans d'estudi on el pes de les prioritats docents recaigui en matèries que s'adaptin al context comunicatiu actual i que s'adeqüin a la redefinició del concepte de *comunicació audiovisual*.

La demanda d'una llicenciatura homologada es regula, en el cas dels centres públics o semipúblics, a través de les notes de tall d'accés als estudis que estipula cada universitat i que marca un requisit d'entrada que regula el nombre de places ofertes. Aquestes places tenen diversos itineraris d'accés: a través de les proves d'accés a la universitat (PAU), a través de cicles formatius de grau superior, a través de les proves d'accés per a majors de vint-i-cinc anys o bé l'accés per a estudiants estrangers. En el cas de les universitats públiques catalanes, trobem uns requisits de nota de tall que figuren entre els més alts de totes les llicenciatures ofertes pel Departament d'Universitats. És el cas de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i el de la Universitat Pompeu Fabra (UPF) per al curs 2005-2006.

Les universitats catalanes que imparteixen un segon cicle (Universitat de Lleida (UdL), o Universitat de Barcelona (UB)), no demanen, de manera òbvia, notes de tall perquè el seu accés és a través d'un primer cicle en carreres homologades i compatibles amb els estudis que s'ofereixen. Les universitats privades catalanes no tenen nota de tall. La seva barrera d'accés és bàsicament de caire econòmic, ja que les seves matrícules excedeixen substancialment les del sector públic.

2. Vegeu la nota 1.

Taula 1. Notes de tall

Universitat	Nota PAU	Nota cicles formatius grau superior	Nota majors de 25 anys	Nota alumnat estranger
UAB	7,81	8,30	6,48	5,63
UPF	8,34	8,50	6,85	5
ESCAC ¹	5	6,85	5	7,05
UdV ²	5,38	5	5	5
UV ³	7,86	7,40	7,48	6,03
UPV ⁴	6,61	7,40	5,22	6,38
UJI ⁵	6,34	6	5,32	5,42

1. Escola Superior de Cinema i Audiovisuals de Catalunya. Centre vinculat a la Universitat de Barcelona (UB) que imparteix una titulació homologada de grau superior.

2. Hi figura per la seva naturalesa semipública.

3. Universitat de València. La segona nota és per a accés a partir de FP2.

4. Universitat Politècnica de València. La segona nota és a partir de FP2.

5. Universitat Jaume I de Castelló. La segona nota és a partir de FP2.

Anàlisi i descripció de la llicenciatura de comunicació audiovisual

A partir de la taula de descriptors (objectius docents, de caire general, formació teòrica, formació pràctica, perfil de l'alumne que es demana, sortides professionals), presentarem la informació obtinguda separant-la entre universitats públiques i universitats privades. La part de formació teoricopràctica, el perfil de l'alumne i les sortides professionals hem optat per presentar-la conjuntament, pensant ja en la següent fase de la recerca, ja que guarden una estreta relació i pot orientar millor a l'hora de replantejar els plans d'estudi.

A) Les universitats públiques

Començarem fent l'anàlisi de les universitats públiques, és a dir, Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), Universitat Pompeu Fabra (UPF), Universitat de Barcelona (UB), Universitat de Lleida (UdL), Universitat de València (UV), Universitat Politècnica de València (UPV) i Universitat Jaume I de Castelló (UJI).

Objectius docents

En aquest apartat es recull tot allò que faci referència de manera genèrica a l'estructuració i finalitat de la titulació impartida. En aquest cas,

trobem que la Universitat Autònoma de Barcelona fa un plantejament que respon de manera pràcticament exacta al que estipula el Decret llei, és a dir, remarca la formació en el camp de l'elaboració informativa i de la creació, producció i realització en els diversos mitjans de comunicació audiovisual. Aquesta descripció també la trobem en la informació facilitada per la Universitat de València.

En canvi, la Universitat Pompeu Fabra s'adequa d'una manera més oberta al concepte que proposem de comunicació audiovisual i marca com a objectiu docent el fet de «titular coneixedors de l'audiovisual» a més de tenir en compte la vinculació amb el context laboral. Per això inclou en aquest apartat que els alumnes de la llicenciatura han de tenir la capacitat «d'adequar-se a la constant mobilitat laboral i professional d'aquest camp».

Aquest accent en la vinculació amb el món professional també es recull en la informació que trobem sobre una de les darreres llicenciatures públiques que s'ha posat en marxa als Països Catalans, la de la Universitat Jaume I de Castelló, on fan una referència explícita a formar professionals que puguin treballar en «l'empresa pública i privada». Aquesta universitat, a més a més, amplia la descripció dels seus objectius docents fent una llista d'àmbits de la comunicació audiovisual que comprenen: «fotografia i disseny gràfic, ràdio, el doblatge, la producció musical, el cinema, la televisió, la producció hipermèdia (Internet, DVD-ROM, videojocs) i la producció d'espectacles». És a dir, es té ja en compte l'aparició dels nous suports comunicatius i els nous rols professionals que generen.

Una altra de les universitats que també plantegen el repte de les noves tecnologies en la configuració dels seus estudis és la de Lleida, que només imparteix el segon cicle de la llicenciatura. Quan parla dels seus objectius docents no només fa referència a la qualificació de professionals en l'àmbit de la comunicació audiovisual sinó que afegeix que aquests futurs professionals estaran orientats «cap a les noves tecnologies» i cita específicament, com a matèries en aquest camp, «el periodisme electrònic, la construcció de pàgines web, la realització de web, TV i d'altres».

Respecte a la Universitat Politècnica de València, no aporta informació en pràcticament cap dels camps de la nostra taula de descriptors. En una entrevista amb la responsable dels estudis, Marina Segarra, mantinguda el passat 3 de novembre de l'any 2005, ens comentava que aquesta manca d'informació es devia a una reestructuració que la universitat està portant a terme en el seu pla d'estudis d'acord amb els principis de Bolonya.

En l'altre centre que imparteix un segon cicle, la Universitat de Barcelona, la comunicació audiovisual va adreçada d'una manera específica als recursos educatius. Per això aquests estudis estan organitzats des de

la Facultat de Formació del Professorat. Tot i així, els seus objectius docents són generalistes i només fan referència a formar professionals de la comunicació audiovisual.

Formació teòrica i formació pràctica / Perfil de l'alumne / Sortides professionals

En aquest apartat, com hem dit, es relaciona la formació teòrica i pràctica amb el perfil de l'alumne, és a dir, quins són els valors, o bé les habilitats dels alumnes que volen cursar la llicenciatura, així com les vinculacions de la titulació amb les noves tecnologies i el món empresarial, és a dir, les sortides professionals. Aquesta vinculació entre els tres elements és el prisma a través del qual es plantegen moltes de les crítiques als actuals plans d'estudis (crítiques a la manca d'adequació a la realitat professional) i es reclama un millor encaix entre els tres eixos en el moment de redissenyar-los.

UAB

En el cas de la Universitat Autònoma de Barcelona, en l'àrea de formació teòrica, es fa esment de l'aprenentatge de les característiques «expressives, narratives i tecnològiques del llenguatge radiofònic, televisiu i cinematogràfic». En aquest cas, per tant, trobem una acotació dels mitjans de comunicació que es constitueixen com a eixos centrals de la llicenciatura, sense fer cap esment als nous suports i mitjans apareguts en els darrers anys. Per altra banda, també es posa l'accent en el «component interdisciplinari» fent referència a una base de coneixements generals que provenen d'altres camps, preferentment humanístics, com l'art, l'estètica, la música o la psicologia de la percepció. Tenint en compte que la UAB és una de les pioneres a Catalunya a l'hora de posar en marxa la llicenciatura de comunicació audiovisual i que té una notable tradició investigadora (en comparació d'altres universitats que ofereixen la mateixa titulació), en l'apartat de formació teòrica també inclou oferir a l'alumne «una anàlisi profunda dels mitjans de comunicació audiovisual, la seva història i les teories de la comunicació». De fet, és l'única universitat que fa referència explícita a aquest ensenyament teòric. En canvi, en l'apartat de formació pràctica, el ventall s'amplia, és a dir, que ja no es tanca l'ensenyament a un mitjà concret sinó que es fa referència a la formació tècnica que permeti desenvolupar la «concepció, disseny i realització d'obres i programes de qualsevol suport audiovisual». També, i respecte al grau d'experimentalitat de les pràctiques impartides, es destaca la «pràctica diària als laboratoris docents i audiovisuals», a més de fer esment del seu sistema de pràctiques externes, en el darrer curs de la llicenciatura, on s'explicita la tipologia de mitjans als

quals accedirà l'alumne: ràdio, televisió, productores audiovisuals i grups multimèdia.

Aquesta oferta teoricopràctica es correspon amb un perfil en què es demana un alumnat amb interès pel seu entorn, especialment en el camp dels productes audiovisuals. En la llista que elabora dels productes pels quals l'alumne ha de tenir interès fa referència explícita a la branca multimèdia. També se'ls demana dinamisme, capacitat de treball en grup i d'autocrítica.

Amb l'oferta i el perfil, les sortides professionals presentades per la UAB són:

a) Tasques de planificació, organització i gestió d'empreses audiovisuals i direcció de produccions en ràdio, televisió i cinema. És a dir, que el plantejament de sortida és per ocupar càrrecs de responsabilitat, siguin en el perfil de gestors o en el perfil creatiu, sense especificar feines específiques dins d'aquestes grans àrees.

b) La UAB també planteja un altre gran calaix de sastre ocupacional on simplement s'enumeren diversos sectors empresarials i on sí que es tenen en compte, però de manera molt secundària, les sortides professionals relacionades amb nous mitjans i suports. És on trobem «editors, equips multimèdia, productores de televisió, portals d'Internet i departaments de comunicació de qualsevol empresa».

c) I finalment, una tercera via d'ocupació, directament lligada a la carrera acadèmica, on s'especifica el possible exercici de la docència universitària i en els cicles de secundària i les tasques d'investigació en el camp de la comunicació.

UPF

En el cas de la Universitat Pompeu Fabra, i coincidint en l'apartat de formació teòrica amb la UAB, es fa referència a un ensenyament de caire «generalista, plural i interdisciplinari» però amb aplicació a una sèrie de mitjans una mica més àmplia que implica «la creació cinematogràfica, televisiva, radiofònica, fotogràfica i interactiva» (tot i que aquí es barreja els suports amb una de les característiques que poden tenir, la interactivitat, considerada, doncs, una forma de creació). Una cosa interessant que remarca la universitat i que no trobem en les descripcions d'altres facultats és la referència al tipus de professorat dedicat a assignatures teòriques i l'assignat a les pràctiques. La UPF compta amb «professors teòrics dedicats a la docència permanent i la investigació» i «docents que són professionals i creadors i que transmeten, a través de tallers i seminaris, els seus coneixements pràctics».

La UPF explicita que el primer cicle de la llicenciatura va adreçat a crear «una base sòlida de coneixements sobre els diferents àmbits de la creació audiovisual» i pel que fa al segon cicle, s'especifiquen, dins de l'apartat de la formació teòrica, itineraris de formació específics en diferents camps que es configuren a partir d'assignatures optatives i que responen a guionatge, realització i direcció, producció, comunicació interactiva i anàlisi i investigació. La part pràctica es correspon amb cada un dels itineraris especificats i consisteix en l'elaboració d'un treball experimental de final de carrera on l'objectiu es crear una «obra original: [...] curtmetratge de ficció, documental, spot publicitari, programa de ràdio, fotografia, interactiu, guió de llargmetratge o treball d'anàlisi». Coincidint amb la UAB, es planteja l'oportunitat de fer pràctiques externes de tres mesos en una empresa audiovisual.

La UPF demana als seus alumnes «sensibilitat receptiva» o «sociabilitat en el treball», «ductilitat tècnica i intel·lectual», «facilitat per a la fabulació» i sobretot «bona predisposició per a l'ús de la tecnologia». Junt amb aquest perfil, s'afegeix una llista de coneixements previs bàsics que parlen de «familiaritat amb la visió quotidiana de pel·lícules», el «coneixement de programes de ràdio i televisió», la utilització habitual d'interactius en l'ordinador o l'hàbit de seguiment de la vida cultural contemporània.

La tercera cara del prisma, les sortides professionals, queda exposada en una llista més específica on apareix la realització en ràdio, televisió i cinema, les tasques de producció en qualsevol suport, el guionatge... i després s'especifiquen tasques com les de director de fotografia, director de càsting o director d'art, a més de les de crític cinematogràfic i audiovisual. Aquestes sortides, de fet, responen a perfils d'especialització molt concrets que no sempre s'aconsegueixen a través dels plans d'estudi plantejats pel centre. Finalment, la UPF també coincideix amb l'Autònoma a plantejar la sortida de la docència universitària o en els cicles de secundària, encara que no fa cap esment de la sortida professional com a investigador.

UdL

La Universitat de Lleida no especifica cap informació sobre ensenyaments teòrics i pràctics i el fet que es tracti d'un segon cicle implica que els estudis demanin, a més d'un perfil determinat de l'alumnat, una sèrie de coneixements previs, molt generals, que fan referència a una base de formació humanística i intel·lectual a més del domini del llenguatge escrit i oral de diferents llengües. La UdL també demana interès per l'entorn audiovisual i capacitat de treball en grup a més d'una adequada percepció social, capacitat comunicativa i objectivitat.

Les sortides professionals que trobem a la seva pàgina web són substancialment diferents de les que hem vist fins ara, ja que incorpora nous perfils professionals relacionats amb les noves tecnologies: «el disseny i l'animació virtual», «el disseny i coordinació de productes audiovisuals, multimèdia i telemàtics», «periodisme electrònic» o la «creació de productes multimèdia», junt amb perfils més clàssics com guionatge, realització de televisió i ràdio, comunicació gràfica en suport audiovisual o direcció i producció en diversos mitjans. A més, s'hi troben especificitats singulars com la sortida professional en «comunicació institucional i divulgació del patrimoni». La docència també està considerada com una sortida professional, encara que no se n'especifiquen els àmbits.

UPV

Les universitats públiques citades fins al moment, com hem pogut comprovar, posen especial atenció a transmetre, a través de la seva informació institucional, el caire dels seus estudis, més propers a una convergència amb el mercat audiovisual (cas de la UPF) o d'un caire més aviat humanístic i reflexiu (cas de la UAB). No és el cas ni de la Universitat de Lleida, on no s'especifica cap informació específica sobre ensenyaments teòrics i pràctics, ni de la Universitat Politècnica de València.

UV

En canvi, sí que apareix informació, encara que de manera força reduïda, a la Universitat de València. Quant a formació teòrica i pràctica es dedica un paràgraf que parla de l'ensenyament de les «tecnologies i els processos de creació audiovisuals, els sistemes de documentació que s'utilitzen i els agents que hi intervenen». Per tant, no s'especifica la tipologia de pràctiques ni quin tipus d'ensenyaments teòrics interdisciplinaris s'imparteixen.

Dins de la línia de les sortides professionals, la Universitat de València ofereix un apartat molt genèric on es parla de «mitjans de comunicació» i s'especifica, en la llista, el cinema, la premsa, la televisió o el vídeo i les tasques relacionades, encara que no les enumera. Per altra banda, ofereix una sortida professional que no hem considerat fins ara, les «àrees culturals de l'administració i altres entitats», però tampoc especifica quines són les tasques en aquest sector. La UV, coincidint amb la UAB i la UPF, parla de l'ensenyament en secundària, formació professional i àmbit universitari com a sortida laboral, a més de la investigació en temes específics i la investigació interdisciplinària.

Una altra de les facultats que també posen l'accent en la formació interdisciplinària en l'apartat de formació teòrica és la Universitat Jaume I de Castelló. En concret fa referència «a la formació que s'estenga més enllà dels coneixements propis de la titulació i que possibiliti la integració en la societat com a professional i com a ciutadà» de l'alumne. Aquí trobem també la vessant en la cultura humanística que ja hem marcat tant a la UAB com a la UPF. A més a més, la UJI remarca tres eixos centrals dels seus ensenyaments teòrics i pràctics: el coneixement de les llengües, el coneixement de les noves tecnologies i la informàtica i l'humanitarisme, la ciutadania europea i el coneixement d'altres cultures. A la part específica sobre formació pràctica, es torna a remarcar l'interès de la llicenciatura a proporcionar sabers tècnics sobre «les tecnologies audiovisuals actuals».

Quant al perfil de l'alumne, la UJI coincideix en la capacitat de treball en grup i l'interès per l'entorn i pels productes audiovisuals (on també s'inclou l'apartat multimèdia) a més de la citada capacitat d'autocrítica i el dinamisme. Però com podem comprovar, cap de les dues universitats fa referència a habilitats tecnològiques. En aquest sentit, només la UPF considera aquest punt.

Un dels casos excepcionals en l'apartat de sortides professional és el d'aquesta universitat ja que la seva llista és molt extensa i dividida en diversos àmbits laborals, on s'especifiquen les tasques concretes en cada un d'ells i apareixen nous perfils professionals que no són considerats per altres estudis. Farem referència, per no estendre'ns de manera excessiva, a aquests àmbits:

a) Producció i gestió d'empreses de comunicació audiovisual, on a més de fer esment dels mitjans de comunicació tradicionals, s'inclouen produccions multimèdia, produccions musicals o producció de campanyes de comunicació política. Igualment es fa referència al perfil de productor expert en mercats internacionals, un perfil inèdit en les sortides professionals que hem pogut recopilar en el present estudi.

b) Direcció i realització audiovisual, on s'inclou el cinema, la televisió, el gènere documental o les produccions multimèdia amb la inclusió de perfils tan específics com «director d'exposicions en el camp de la creació audiovisual» o «director de festivals i certàmens audiovisuals».

c) Tecnologies i processos de producció audiovisual, sortides laborals amb perfils d'amplis coneixements tècnics en l'àmbit de la fotografia, el disseny gràfic, Internet, el muntatge audiovisual o el perfil d'«expert consultor en tecnologies audiovisuals».

d) La quarta branca esmentada és la relacionada amb el guió audiovisual en diversos mitjans.

e) I finalment es parla de la part més teòrica de les sortides professionals, que fa referència a la teoria i història dels mitjans audiovisuals. Evidentment es tracta de la branca de la docència, encara que s'especifica que aquesta es porta a terme en àmbits no universitaris. Trobem la branca de la investigació universitària i s'inclouen dos perfils laborals molt específics com a «investigador de mercats audiovisuals» o «restaurador i conservador de materials audiovisuals».

UB

En aquest apartat, ens queda el cas especial de la Universitat de Barcelona. El centre imparteix el segon cicle de la llicenciatura dins de la Facultat de Formació del Professorat i actua com una mena de curs o post-grau d'especialització per a docents, amb una informació molt específica relacionada «amb la producció audiovisual relacionada amb l'educació». De fet, els estudis s'orienten especialment caps als nous mitjans: multimèdia, Internet, espais virtuals i d'altres. A més a més, s'especifica que els àmbits d'actuació són els llenguatges televisius i cinematogràfics des de les seves versions més clàssiques fins a la producció de «programes de vídeo per a la formació, classes en directe via televisió o via Internet, ensenyament en espais virtuals a través de videoconferència o producció de programes de ràdio educativa».

La UB demana al seu alumnat «que tinguin una orientació especial cap a l'educació» i no especifica sortides professionals pel mateix que abans, perquè aquest segon cicle està directament vinculat amb professionals que exerceixen ja la docència.

B) Les universitats privades

Aquestes universitats són la Universitat Ramon Llull (URL), la Universitat Internacional de Catalunya (UIC), la Universitat de Vic (UdV), la Universitat CEU – Cardenal Herrera de València (CEU) i la Universitat Oberta de Catalunya (UOC).

Objectius docents

Com a tret general en aquest apartat que presenten les pàgines web de les diferents universitats privades que imparteixen la llicenciatura de comunicació audiovisual hem de destacar l'accent especial en la vinculació entre el futur llicenciat i la seva incorporació al món laboral.

Comencem, per exemple, amb la Facultat de Ciències de la Comunicació Blanquerna de la Universitat Ramon Llull. El seu principal objectiu do-

cent és el de formar un professional «preparat per pensar, crear i desenvolupar productes audiovisuals», i expliciten, a més, els àmbits d'actuació: televisió, cinema, vídeo, ràdio i multimèdia. Per altra banda, el centre inclou una frase que deixa més que clara la voluntat de la institució de vincular-se amb el món empresarial comunicatiu: «formem comunicadors capaços de respondre a la demanda de les empreses i de les institucions».

També és el cas de la Universitat Internacional de Catalunya, ja que el seu objectiu docent és el de «formar professionals preparats per afrontar l'escenari actual de la comunicació audiovisual». Es parla de la capacitat per «assumir els nous reptes del sector» fent esment d'una sèrie d'habilitats de l'alumne on, per davant de tot, s'ubica la preparació tècnica i professional i on després es posa l'accent en el caràcter multidisciplinari de l'ensenyament i el control del llenguatge audiovisual. No s'especifica cap mitjà o suport, deixant oberta la porta a totes les possibilitats i flexibilitzant el model docent a les ràpides transformacions del context comunicatiu dels darrers anys.

En el cas de la Universitat de Vic, participada en part pel sector públic, aquesta vinculació universitat-empresa ja es fa palesa en el nom de la facultat que imparteix l'ensenyament, Facultat d'Empresa i Comunicació. El seu principal objectiu docent és «formar persones altament qualificades professionalment per poder treballar amb les tecnologies digitals com a eines de comunicació». Aquest accent tant en la capacitació laboral com en la capacitació tecnològica es repeteix constantment en la presentació dels seus estudis i fins i tot apareix un apartat on es parla de la necessitat de reflexionar sobre l'impacte de les TIC sobre la societat, les institucions i la comunicació. Aquesta anàlisi inicia una «ampliació del camp estrictament audiovisual» que genera nous àmbits de treball i noves formes de focalitzar la comunicació en les empreses. És per això que la UdV marca dos aspectes bàsics de la seva filosofia docent: a) l'orientació cap a la comunicació multimedial en les empreses, institucions i mitjans tradicionals i b) l'orientació cap a la comunicació multimedial en els «*new media*».

La Universitat CEU — Cardenal Herrera de València, en la descripció dels seus objectius docents, no es mostra tan explícita en l'àmbit empresarial i marca que les seves prioritats són «crear i realitzar programes per a la televisió, el cinema, peces de vídeo, ràdio i l'entorn multimèdia». En una presentació que difereix de les que hem vist fins a la data, la Universitat CEU — Cardenal Herrera de València redacta la seva informació de manera directa al futur alumnat, en segona persona del singular, i anuncia que «aprendràs a ser un bon professional del guió, la direcció, la realització o la producció».

I finalment hem de fer referència al cas específic de la Universitat Oberta de Catalunya, una institució on l'ensenyament es fa a distància a

través d'un model docent no-presencial on les tasques de l'alumnat es fan exclusivament a través d'entorns educatius virtuals. Així doncs, els seus objectius docents responen a aquestes característiques i es remarca la formació de professionals de la comunicació a través de les «possibilitats obertes per les tecnologies de la informació i la comunicació en un entorn global». A més a més, també ofereixen els seus estudis emfasitzant que estem vivint «un moment apassionant» i que les TIC estan revolucionant l'àmbit comunicatiu a tots nivells.

Formació teòrica / Formació pràctica / Perfil dels alumnes / Sortides professionals

En aquest camp, veurem que les diferències amb la universitat pública resulten evidents per un nivell de publicitat docent més concret i emfàtic. Curiosament, i donada l'àmplia informació que la Universitat Ramon Llull ens proporciona en altres apartats, el centre no especifica cap perfil concret d'alumnat. Trobem aquest mateix fenomen en el cas de la Universitat CEU — Cardenal Herrera de València i a la Universitat de Vic.

URL

En el cas de la URL, i com ja hem vist que feia la UPF, el centre destaca les funcions específiques del seu tipus de professorat segons si les matèries impartides són de caire teòric o pràctic. L'objectiu de les assignatures teòriques és dotar l'alumnat de la «formació pròpia de les seves especialitats, així com ensenyaments de caràcter humanista i interdisciplinari». En aquest sentit resulta interessant com, a partir d'aquest marc conceptual, la URL destaca que «el treball intel·lectual orienta cap a l'ús de la tecnologia, estimula el pensament crític i alimenta la creació artística». D'aquesta manera, la capacitació tecnològica que es desenvolupa en la part de formació pràctica queda intrínsecament lligada a la necessitat de tenir un marc de coneixements generals referencial que pot dotar el pla d'estudis d'una estructura més orgànica entre els processos creatius i les habilitats tècniques.

Ja en l'anàlisi de la formació teòrica comencem a trobar aquesta necessitat de desdibuixar les línies entre el contingut teòric i el pràctic, fet que es confirma quan veiem el model d'ensenyaments pràctics. L'objectiu dels ensenyaments tècnics intenta ser fidedigne a les «dinàmiques de les productores de cinema i televisió i a les cadenes i emissores». Aquesta vinculació amb el món empresarial s'acaba de confirmar amb l'objectiu de preparar els alumnes perquè tinguin un «plus de qualitat en un sector tan competitiu». És per això que durant el tercer curs comencen a compaginar l'estudi amb la pràctica a través de les anomena-

des *aules seminari*, creant grups de treball reduïts on es fa un seguiment personalitzat dels estudiants i on desenvolupen «aspectes pràctics del pla d'estudis, especialment pel que fa a l'entorn professional on hauran de treballar». A més a més, la URL publicita el paper preponderant de la tecnologia en el seu apartat de formació pràctica fent referència als «laboratoris d'autoaprenentatge», unes instal·lacions on «la tecnologia informàtica i audiovisual s'integra perfectament amb les necessitats acadèmiques». Finalment, es fa referència a la realització obligatòria de pràctiques externes en el món empresarial.

La URL segueix el mateix patró que hem observat a la UPF i distribueix les sortides professionals per àmbits laborals:

a) Televisió i cinema amb tasques tradicionals com les de guionista, productor o realitzador.

b) Productores videogràfiques, on pràcticament es repeteixen els perfils professionals que a l'apartat a).

c) Multimèdia però només amb dos perfils, guionista i director de projectes.

d) Com apartat a banda, es dona cabuda al sector radiofònic, una sortida professional que no hem trobat tan especificada en els casos analitzats fins ara. Les tasques que es destaquen són la de guió, producció i conducció de programes.

e) Universitat i investigació on es fa esment de la sortida docent i la carrera d'investigació.

UIC

La Universitat Internacional de Catalunya ofereix una informació més genèrica. Quant a formació teòrica, es fa referència a la necessitat de «combinar coneixements sobre el sector a través de la tecnologia i grans dosis de creativitat». Deixant de banda l'accent en la capacitat tecnològica, tornem a trobar uns estudis clarament orientats a formar professionals adequats a les demandes empresarials, fet que el centre acaba d'explicitar amb la necessitat de respondre a les demandes «cada vegada més particulars i molt canviants» del sector comunicatiu. Aquestes demandes, i ja en l'apartat de formació pràctica, es compleixen a través de la «preparació tècnica de l'alumnat». El que no trobem, però, és una descripció específica de les pràctiques que s'efectuaran ni tampoc de quin tipus d'ensenyament teoricobàsic es desenvoluparà.

La UIC parla de la capacitat de l'alumne en el treball cooperatiu i de la capacitat d'adaptació als canvis tecnològics, empresarials i socials i la seva capacitat de lideratge i organització. En aquest sentit, doncs, i per

primera vegada, es complementa la idea de treball en equip amb una demanda, més aviat de perfil empresarial, de lideratge. Altres demandes que es fan a l'alumnat és que tingui creativitat i capacitat d'autoaprenentatge i autoavaluació, un tret que hem trobat anteriorment amb la demanda d'algunes de les universitats que els seus alumnes practiquin l'autocrítica.

Pel que fa a sortides professionals, cita perfils concrets però sense distribuir-los per àmbits laborals. Així doncs, trobem un perfil de director, guionista i realitzador audiovisual per a una sèrie de mitjans tradicionals però també hi afegeix Internet, infografia i multimèdia. L'altre perfil concretat és el de productor i gestor audiovisual. Un fet curiós en aquest darrer perfil és que s'afegeix «freelance», un terme que s'adequa a la realitat actual dels mitjans i que no apareix en cap altra presentació. En el mateix sentit que el perfil d'assessor apareix el d'investigador i consultor audiovisual, aquest però més adreçat a l'àmbit universitari. I finalment apareix el perfil de professional ENG, ofert només per la UIC.

UdV

La Universitat de Vic remarca que «la carrera, a més dels coneixements tradicionals, integra la pràctica digital com a part fonamental del seu pla d'estudis» i afegeix que la seva principal aposta és integrar les diverses tècniques de comunicació multimedial en un sentit empresarial, ja que l'objectiu d'aquesta aposta es basa en la «formació en les tècniques que actualment utilitzen els mitjans i les organitzacions». Tot i així, no s'especifiquen, com trobàvem en el cas de la URL, quins són els seus equipaments ni quina tipologia d'ensenyaments tècnics són els que s'imparteixen.

En el terreny de les sortides professionals, la universitat fa una llista extensíssima on les noves tecnologies estan presents en molts dels perfils professionals que s'especifiquen. És el cas dels directors multimedials, el productor de continguts per a Internet, televisió interactiva i dispositius mòbils, el periodista digital... El centre cita perfils de direcció i coordinació en diversos àmbits, més que no pas especificar tasques concretes. Així doncs, trobem sortides com la de director de la feina d'altres professionals com guionistes, dissenyadors gràfics o experts en interactivitat dins de l'àmbit de les empreses de comunicació tradicionals i digitals, empreses de producció multimedial o web agències. I finalment s'inclou la tipologia d'empreses que poden acollir els professionals com els canals de televisió, les emissores radiofòniques o les entitats dedicades a la producció i direcció multimedial.

CEU

Pel que fa a la Universitat CEU — Cardenal Herrera de València, pràcticament no trobem cap tipus d'informació relacionada amb ensenyaments teòrics i sí que s'aporten força dades sobre la formació pràctica. De fet, es recalca que «des del primer curs fins al darrer combinaràs les classes teòriques amb les pràctiques». Quant a metodologia docent, la Universitat CEU — Cardenal Herrera de València fa referència a la tutorització constant d'un professorat amb perfil professional: «i al teu costat sempre un professor que comparteix amb tu la seva experiència professional». Per tant trobem que aquesta universitat publicita, com a part més atractiva de la seva titulació, la capacitació tecnològica i la vinculació, a través del perfil dels docents, amb el món professional.

Pel que fa a les sortides professionals, és ampli però molt concret. Ja no s'especifiquen àmbits professionals sinó tasques i perfils concrets. Ens parlen de «director, realitzador, guionista, productor, programador, gestor o operador d'equips» sense especificar cap mitjà en concret. Per altra banda elaboren un apartat de sortides dins de la mateixa estructura de la universitat com la docència o la investigació en comunicació audiovisual i comunicació social.

UOC

I finalment acabem amb la Universitat Oberta de Catalunya, de la qual ja hem especificat que té un mètode docent d'educació a distància a través d'entorns multimèdia. És per aquest motiu que la seva formació teòrica i pràctica té unes especificitats concretes a causa d'un model docent no-presencial. La informació que ens proporciona fa referència a la necessitat de preparar professionals per al nou context de la societat de la informació a través de l'aprofitament de les possibilitats de les tecnologies digitals, i alhora fer-los comprendre «la profunditat dels fenòmens comunicatius». Es posa l'accent en una visió interdisciplinària dels estudis, aprofitant els coneixements de la llicenciatura de documentació, que també imparteix la UOC, o l'activitat de recerca fomentada en el marc de l'Internet Interdisciplinary Institute (IN3), una entitat vinculada a la UOC que aprofundeix en els fenòmens comunicatius generats a partir de les TIC en diversos contextos socials. Però, sobretot, la institució té la voluntat de mantenir «una actitud oberta» en la formació teòrica i pràctica, fet que implica la flexibilització dels seus plans d'estudis. En aquest objectiu interdisciplinari, la UOC especifica que la titulació aporta un conjunt de continguts fonamentals que constitueixen «un marc conceptual imprescindible», però posa l'accent en la necessitat d'una sèrie d'assignatures «dirigides a proporcionar una formació específica». Els camps d'aquesta formació específica són els

projectes i la informació audiovisual, la creació digital o la investigació en comunicació.

En relació amb la formació estrictament pràctica, la UOC parla de la introducció de l'alumnat en determinades habilitats pràctiques adequades al seu propi perfil acadèmic. Aquests perfils són el d'edició de vídeo, el tractament d'imatge i so o el disseny de pàgines web entre d'altres. A més a més, proposa al seu alumnat la possibilitat de fer pràctiques externes en el món empresarial, un requisit que, com hem pogut veure, consideren pràcticament tots els centres analitzats, públics i privats.

La UOC presenta un perfil d'alumne coherent amb el seu sistema docent i amb el fet que només estigui impartint el segon cicle de la llicenciatura. Així doncs, ens planteja que els estudis van adreçats a persones que «volen completar una formació específica» en el camp dels projectes i la informació audiovisual, la creació digital i la investigació que els permeti configurar els seus propis interessos en el seu desenvolupament professional. També fa la demanda que l'alumne tingui interès per l'àmbit de les noves tecnologies i els mitjans. És a dir, que més que demanar un perfil més tutoritzat, per dir-ho d'alguna manera, la UOC s'adreça ja a un professional, principalment dels mitjans de comunicació, que vulgui introduir-se en nous camps de coneixements teòrics i sobretot pràctics. En aquest sentit podríem dir que aquest segon cicle tindria una mena de funció similar a la dels estudis de tercer grau.

La UOC és el centre que ofereix la llista més reduïda i genèrica de sortides professionals. Només es fa referència a quatre perfils: director de projectes audiovisuals, creador digital, gestor d'informació audiovisual i investigador dels mitjans de comunicació.

Primeres conclusions

De la informació referenciada en aquest article i d'altra que no ha pogut ser inclosa, hem extret les següents com a principals conclusions, conscients que encara es poden enriquir molt més amb les properes fases de la recerca:

— L'auge de la comunicació audiovisual en els darrers anys, així com la configuració de l'Espai Europeu d'Educació Superior (EEES) i l'exigència implícita d'una major harmonització de sistemes educatius, plantegen la necessitat d'estudiar en profunditat la manera com aquest tipus de comunicació s'ensenya a la universitat. Precisament, també la creació de l'EEES implica un replantejament de la forma com es produeix la transferència tecnològica universitat-empresa en el cas de la comunicació audiovisual. El mercat únic europeu i la societat de la informació exigeixen professionals preparats amb una mentalitat diferent, amb meto-

dologies docents més innovadores, pensant en clau de futur. En poc temps, la formació en comunicació audiovisual ha deixat de pertànyer en exclusiva a la institució universitària. La introducció d'assignatures en la llicenciatura d'educació, els centres no reglats que la imparteixen (ni que sigui en forma d'algunes assignatures) i la importància que adquireix la formació continuada (*lifelong learning*) en la nova societat del coïxement que s'està forjant així ho avalen.

— Pel que hem vist fins a la data, existeixen, a grans trets, dos models docents que no sempre responen a les diferències entre universitats públiques i privades. Per una banda, tenim facultats que centren la seva atenció en els criteris d'elaboració dels productes audiovisuals, és a dir, en la preparació teòrica de l'alumne a l'hora de controlar els elements dels diferents llenguatges audiovisuals. Aquest seria el cas de les facultats que publiciten la seva vessant interdisciplinària i humanística. I per altra banda, tenim aquelles facultats que posen l'accent en la capacitat tecnològica i la vinculació amb el món professional. Potser un model docent ideal amb vista als nous reptes dels futurs professionals del sector comunicatiu seria un híbrid entre aquests dos models. Tal com assenyala la Universitat Ramon Llull en la seva pàgina web, «el treball intel·lectual orienta cap a l'ús de la tecnologia, estimula el pensament crític i alimenta la creació artística».

— Pel que fa a característiques del perfil de l'alumnat i futures sortides professionals, sembla haver-hi més consens en el primer punt que en el segon. Gairebé tots els centres analitzats parlen de capacitat de treball en grup, curiositat per l'entorn comunicatiu, creativitat, autocrítica i alguns, com ja hem vist, fan referència a tenir una actitud oberta cap a la tecnologia. És evident que aquest perfil d'alumnat pot respondre d'una manera molt adequada a les noves necessitats del mercat comunicatiu. En canvi, quant a sortides professionals, especialment a les universitats privades, observem una llarga llista, de vegades excessivament específica, amb perfils d'especialització que van més enllà dels plans d'estudi del centre. També es dona el cas que les llistes de sortides professionals responen més a una imatge exterior dels estudis, que volen donar una sensació d'adaptació al nou context comunicatiu incloent termes com *multimèdia* sense que existeixi una formació àmplia en aquest camp, o com a mínim en igualtat de condicions amb altres mitjans de comunicació més tradicionals que ja tenen una llarga trajectòria en l'ensenyament. Una possible solució seria, com ja han fet algunes facultats, crear perfils professionals que responguin a tasques concretes, però no als mitjans on es desenvoluparan aquestes tasques, de manera que l'alumne, i futur professional, fos conscient de la transversalitat a través de diversos mitjans de comunicació que pot tenir la figura d'un director, un realitzador, un editor... D'aquesta manera tampoc tanquem la porta a cap tecnologia concreta.